

Müasir məktəbəqədər təhsil müəssisələrində ailələrlə işin təşkili xüsusiyyətləri

1. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin ailə ilə işinin formaları və məzmunu

Uşaq bağçaları ilə ailə arasında əlaqə formal xarakter daşıyır. Bunun qarşısını almaq üçün pedaqoji təbliğatı gücləndirməli, yaxşı ailənin təcrübəsi təbliğ edilməlidir. Ailələr ilə əlaqə formaları fərdi və kollektiv ola bilər.

Fərdi formada tərbiyəçi uşağın vəziyyəti, davranışı haqqında valideynlərə tək-tək məsləhətlər verir.

Hər bir ailəni, onların həyat tərzini, uşaq tərbiyəsi sistemini daha yaxından tanımaq, zəruri qarşılıqlı anlaşma və etimadın yaradılması məqsədilə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin əməkdaşları valideynlərlə fərdi işin müxtəlif formalarından istifadə edirlər. Bu formalara aşağıdakılar aiddir:

- *Səhər görüşləri*
- *Valideynlərlə axşam söhbətləri*
- *Məsləhətləşmələr*
- *Ailədə söhbətlər*
- *Fərdi tapşırıqlar*

Valideynlər və digər ailə üzvləri ilə söhbət səhər və axşam uşaqlar bağçaya gətirilərkən və ya evə aparılarkən aparıla bilər. Tərbiyəçi xüsusi olaraq valideynləri və ya digər ailə üzvlərini onlarla danışmağa dəvət edə bilər.

Səhər görüşləri - pedaqoqun valideynlərlə söhbətləri qısamüddətli olsa da, uşağın rifahını öyrənmək, eləcə də yaxınları arasında xoş əhval-ruhiyyə yaratmaq, onlara inam hissi yaratmaq üçün əhəmiyyətlidir. Uşağın axşam və gecəni necə keçirməsi ilə bağlı suallardan sonra müəllim, mümkünsə, valideynlərə bu gün uşaqları gözləyən maraqlı şeylər haqqında qısa məlumat verir: parka ekskursiya, musiqi dərsi və s.

Valideynlərlə axşam söhbətləri də vaxt baxımından məhduddur. Müəllim onlardan bəzilərinə uşağın bağçada gününü necə keçirdiyi, nə işlə məşğul olduğu, özünü necə göstərdiyi, nələrə diqqət yetirilməli olduğu barədə məlumat verir; məsələn, ata-anasına deyir ki, oğlunun nizam intizam qaydalarına əməl edib, ona yaşadığı küçə ilə tanış olmaq tapşırığı verilib və bu işdə ona köməklik göstərilməlidir. Valideynlərə uşaq haqqında şikayət etməyə ehtiyac yoxdur, çünki onların reaksiyası pedaqoji cəhətdən əsassız ola bilər. Tez-tez şikayətlər yalnız pedaqoqun pedaqoji imkansızlığından xəbər verir.

Valideynlərlə axşam söhbəti zamanı məktəbəqədər uşağın görünüşü ilə bağlı şərhlər də edilə bilər (qırılmamış saçlar, dar ayaqqabılar və s.); bu, körpəyə qayğı göstərməklə məsləhətinizi əsaslandıraraq, nəzakətli şəkildə edilməlidir. Valideynlərlə söhbətlər qısa olsa da, onlar üçün mənalı və faydalı olmalıdır. Buna pedaqoqun hazırlığı, mehriban tonu kömək edir.

Valideynlərlə məsləhətləşmələr uşaq tərbiyəsində yol verdikləri səhvləri təhlil etmək, vəziyyəti düzəltmək üçün onlara ixtisaslı məsləhətlər və tövsiyələr vermək üçün onlarla daha ətraflı söhbətə ehtiyac olduqda keçirilir. Məsələn: pedaqoq uşağın şiltaqlığının səbəbinin ailədəki yanlış tərbiyə olduğuna əmin olub, şiltaqlıqların səbəblərini və onların aradan qaldırılması yollarını izah etmək üçün ana və ya atanı məsləhətləşməyə dəvət edir. .

Məsləhətləşmənin aparılması təşəbbüsü həm pedaqoq, həm də valideynlərə aid ola bilər. Məsləhətləşmənin müsbət nəticəsi müəllimin müəyyən bir ailədə uşaq tərbiyəsi sistemi haqqında biliyindən, məsləhət və tövsiyələrin nə dərəcədə ixtisaslı olacağından asılıdır. Məsləhətləşmədən bir müddət sonra o, valideynlərin övladlarının tərbiyəsində əldə etdikləri biliklərdən necə istifadə etməsi ilə maraqlanır.

Ailədə söhbətlərin məzmunu da uşaqların yaşı ilə müəyyən edilir. Körpələrin valideynləri ilə gigiyena bacarıqları, nitq inkişafı haqqında, böyük məktəbəqədər yaşlı uşaqların valideynləri ilə - oyunun, işin idarə edilməsi, kitabdan istifadə, mənəvi və iradi keyfiyyətlərin formalaşması haqqında danışılacaq.

Ayrı-ayrı valideynlər övladının davranışının bəzi xüsusiyyətlərini və ona pedaqoji təsir üsullarını daha inandırıcı və aydın şəkildə göstərmək üçün məktəbəqədər təhsil müəssisəsinə dəvət olunurlar. Məsələn, Arif evdə özünə xidmət edə bilməyən hesab olunur, həddindən artıq qorunur, onun üçün hər şey edilir. Qrupda oğullarını seyr edən valideynlər onun vəzifəsini necə yerinə yetirdiyini, gəzinti üçün geyindiyini görürlər. Övladlarının imkanlarına əmin olaraq, onun müstəqilliyini evdə tərbiyə etməyə davam edirlər.

Fərdi tapşırıqlar

Ailə ilə iş praktikasında pedaqoqların valideynlərə müraciət etdiyi **fərdi tapşırıqlar** və istəklər özünü doğruldur. Ayrı-ayrı ailələrdə uşaqların həyat və tərbiyəsi şərtlərini, valideynlərin üzləşdiyi çətinlikləri, onların səhvlərini nəzərə alaraq, müəllim müəyyən bir mövzu ilə bağlı məsləhət və tövsiyələri qısa şəkildə əks etdirən qeydlər tərtib edə bilər, məsələn: necə etmək olar? uşaqda nəzakətli, zəhmətkeş, güclü iradəli xarakter xüsusiyyətləri necə formalaşdırmaq olar, evdə kitabdan istifadə qaydası və s.

Ailə ilə fərdi işin müxtəlif formalarının bacarıqlı seçilməsi, birləşdirilməsi və istifadəsi ailə təhsilinin müsbət təcrübəsini formalaşdırır, onun öyrənilməsi və yayılması üçün müəyyən şərait yaradır, habelə valideynlərə uşağın tərbiyəsində xüsusi köməklik göstərməyə imkan verir.

Ailə ilə işdə elə problemlər var ki, valideyn kollektivinin müzakirəsi daha məqsədəuyğundur. Bura uşaqların yaşından, ailənin yaşayış şəraitindən asılı olmayaraq, onların hamısını maraqlandıran məsələlər daxildir.

Ailə ilə işin kollektiv formalarına aşağıdakılar daxildir:

- valideyn iclasları - qrup və ümumi
- açıq qapı, debat və müzakirə
- valideynlər komitəsi
- pedaqoji biliklərin təbliği
- gənc ailə məktəbləri.

Valideyn yığıncağına ya məktəbəqədər təhsil müəssisəsində tərbiyə alan bütün uşaqların, ya da paralel yaş qruplarının, yaxud bir yaş qrupunun uşaqlarının ana və ataları dəvət olunur. Belə görüşlərin keçirilməsində məqsəd valideynlərin pedaqoji maarifləndirilməsi, onların pedaqoji mədəniyyətinin səviyyəsinin yüksəldilməsi, uşaqların tərbiyəsində onlara köməklik göstərməkdir.

Valideyn görüşləri üçün hansı mövzular var? Mövzunun seçimi uşaq bağçası və ailə qarşısında duran uşaqların tərbiyəsi vəzifələri, onların inkişaf və tərbiyə səviyyəsi, ailə təhsilinin vəziyyəti təhlil edilməklə müəyyən edilir.

Ana və ataların daha yaxşı pedaqoji maarifləndirilməsi məqsədi ilə valideyn iclaslarının mövzuları perspektiv olaraq, bir neçə il üçün nəzərdə tutulur; bir uşağın məktəbəqədər bir müəssisəyə getdiyi illər ərzində valideynlər onun tərbiyəsinin əsas məsələləri ilə bağlı kifayət qədər tam bilik alırlar.

Ümumi valideyn iclaslarının mövzuları qruplardan fərqlidir. Qruplarda bu yaşda olan uşaqların valideynləri üçün daha aktual olan məsələlər müzakirə olunur; məsələn, ümumi yığıncağın mövzusu “Uşaqların əxlaqi tərbiyəsi, onun uğurla həyata keçirilməsində ailənin rolu”, orta qrupda isə bunu qeyd etmək olar: “Zəhmətkeşliyin tərbiyəsində uşaq bağçası və ailənin birgə işi. ”, “Uşaqlarda böyüklərə hörmət tərbiyəsi” və s.

Hər bir görüşün uğuru və səmərəli nəticəsi ilk növbədə tərbiyəçilərin və valideynlərin buna diqqətlə hazırlanması ilə müəyyən edilir.

Görüşdən sonra pedaqoq həmişə valideynlərin aldığı məsləhət və təklifləri necə həyata keçirməsi ilə maraqlanır. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinə yeni qəbul edilmiş uşaqların valideynlərinin ilk iclası xüsusi plana uyğun olaraq keçirilir: rəhbər onları müəssisənin binaları və avadanlıqları ilə tanış edir, işçilərini tanış edir. Tərbiyəçilər “Uşaq bağçasında təhsil proqramı” və növbəti dövr üçün məktəbəqədər uşaqlarla iş planı haqqında qısaca danışırlar. Valideynlər uşaq bağçasının tələblərinə və rejiminə uyğun olaraq riayət etməli olacaqları qaydalarla tanış olurlar.

Açıq qapı

Ailə ilə iş ən böyük inandırıcılığı və səmərəliliyi əyani vəsaitlər dəstindən istifadə edərkən əldə edir: müəllimin uşaqlarla işini göstərmək, texniki vasitələrdən istifadə etmək, sərgilərin, stendlərin, foto vitrinlərin tərtib edilməsi və s. il üçün planlaşdırılan valideynlər üçün açıq qapı günləri (valideyn günləri) adlanır.

Valideynlər əvvəlcədən xəbərdar edilir. Bu günlərdə onlar dərsləri, oyun və iş fəaliyyətlərini, uşaqların gəzintilərini müşahidə edirlər: müəllim onların təhsilində və tərbiyəsində hansı üsullardan istifadə edir, kollektivdə necə işləyir, işləyir, özlərini aparır. Xüsusi olaraq planlaşdırılan açıq günlərlə yanaşı, valideynlərə məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin həyatından bəzi fraqmentlərin göstərilməsi tətbiq olunur. Bəzən bu, müəyyən bir mövzuda hesabat başlamazdan əvvəl edilir. Məsələn, məruzənin mövzusu “Uşaqların məktəbə riyazi hazırlığı”dırsa, valideynlərə riyaziyyatdan dərslər göstərilir və s.

Debat və müzakirə

Tərbiyə mövzusunda həsr olunmuş filmlər valideynlər üçün çox faydalıdır ki, bu da çox vaxt ana və ataları narahat edən mövzularda canlı müzakirələrin, debatın başlanğıcı olur.

Uşaqların nitqini, ifa etdikləri mahnıları, şeirləri, nağılları nümayiş etdirmək, valideynləri uşaqların yaradıcılığı ilə tanış edən sərgilər təşkil etmək və s. Valideynlərin diqqətini çəkir

Vizual materialın valideynlər tərəfindən fəal şəkildə qəbul edilməsi üçün onların diqqətini ona cəlb etmək, uşaqların tərbiyəsində ondan necə istifadə olunduğu ilə, multimediyə vasitələrindən istiadə ilə də maraqlanmaq lazımdır.

Valideyn icması məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin həyatında, xüsusən də ailə ilə işdə mühüm rol oynayır. Hər bir uşaq bağçasında valideynlərin ümumi yığılmasında seçilmiş valideyn komitəsi var. Buraya bütün yaş qruplarından olan uşaqların valideynlərinin nümayəndələri daxildir.

Valideynlər Komitəsi öz işini “Uşaq bağçasında valideyn komitəsi haqqında Əsasnamə”yə uyğun təşkil edir. Onun işi bir il müddətinə planlaşdırılır, onun məzmunu məktəbəqədər müəssisə işçilərinə uşaqların tərbiyəsində, eləcə də ailə ilə işləməkdə kömək etmək məqsədi daşıyır.

Valideynlər Komitəsi aktiv pedaqoqlarla birlikdə ailə təhsilinin ən yaxşı təcrübəsini öyrənir və onun yayılmasında iştirak edir. Valideynlərin pedaqoji təhsilinin təşkilində valideyn aktivinin rolu xüsusilə böyükdür. Fəal valideynlər məktəbəqədər müəssisənin əməkdaşları ilə birlikdə pedaqoji biliklərə əzmlə yiyələnmək nümunəsi nümayiş etdirərək, valideyn ümumbəşəri maarifləndirilməsinin həyata keçirilməsinə çalışırlar.

Pedaqoji biliklərin təbliği

Gənc ailə məktəbləri

Məktəbəqədər uşaq müəssisələrinin işçiləri və ilk növbədə tərbiyəçilər pedaqoji təbliğatda onun təşkilatçıları, məktəbəqədər yaşlı uşaqların tərbiyəsi üzrə mühazirəçi və məsləhətçi kimi fəal iştirak edirlər.

2. Ailələrlə işdə məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin vəzifələri

Komp

Məktəbəqədər uşaq müəssisəsində ailə ilə aparılan bütün işlər bu vəzifəyə tabedir. Uşaqların tərbiyəsində birlik uşaqların düzgün davranışının inkişafını təmin edir, bacarıq, bilik və vərdişlərə yiyələnmə prosesini sürətləndirir, böyüklərin - valideynlərin və tərbiyəçilərin uşağın gözündə nüfuzunun artmasına kömək edir. Belə birliyin əsasını valideynlərin pedaqoji biliyi, məktəbəqədər təhsil müəssisələrinin işindən xəbərdarlığı təşkil edir.

Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin tərbiyəçilərinin vəzifəsi hərtərəfli ahəngdar inkişaf, məktəbə hazırlıq məqsədi ilə uşaq, onun inkişaf qanunauyğunluqları və ona təsir üsulları haqqında bilikləri mənimsəməkdə valideynlərə kömək etməkdir. Bunun üçün valideynlər psixologiya, pedaqogika, anatomiya, fiziologiya və gigiyenanın əsas problemləri ilə tanış olurlar. Nəzəri biliklərlə yanaşı, onlar müəyyən metodoloji bilik və bacarıqlar əldə edirlər, məsələn: uşaq oyunlarına necə rəhbərlik etməli, onların suallarına necə cavab verməli, necə sərəncam verməli, ona qarşı necə iddia qaldırmalı, onun təşviq və cəza tədbirləri nədən ibarətdir və s.

Pedaqoji bilik və bacarıqlar valideynlərə hər bir yaş dövrünün xüsusiyyətlərini dərk etmələri və uşaqların fərdi xüsusiyyətləri nəzərə alınmaqla verilir.

Ən yaxşı ailələrdə uşaqların böyüdülməsinin müsbət təcrübəsinə dəlalət edən faktların toplanması bütün valideynlər üçün ümumiləşdirmə nəticələri və tövsiyələr üçün əsas verir. Onlardan hansının ailədə tərbiyənin müəyyən problemlərini uğurla həll etdiyini, məktəbəqədər təhsil müəssisəsi ilə sıx əlaqədə olduğunu bilən tərbiyəçi həmin valideynlərin ailə tərbiyəsində təcrübə mübadiləsi ilə bağlı yığıncaqlarda, konfranslarda çıxış etmələrini təmin edir. Bu müəssisənin şagirdlərinin ailələrinin həyatından, müəllimin söhbətlərdə istifadə etdiyi qruplardan gələn müsbət nümunələr onun arqumentlərini valideynlərin nəzərində xüsusilə inandırıcı edir.

Məktəbəqədər müəssisədə və ailədə uşaqların tərbiyəsində birlik yaratmaq üçün valideynlər uşaq bağçasının nə olduğunu, orada uşaqların həyatının necə qurulduğunu, hansı vəzifələrin həll edildiyini aydın şəkildə başa düşməlidirlər. Pedaqoqlar, uşaqlar gün ərzində nə edir, onların davranışlarına hansı tələblər qoyulur, valideynlər üçün hansı qaydalar mövcuddur, nəyə görədir və s. kim bilməlidirlər.

Məktəbəqədər müəssisənin tərbiyəçiləri və digər işçiləri - direktor, musiqi rəhbəri müntəzəm olaraq valideynlərə məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin həyat və fəaliyyətinin təşkilati-pedaqoji əsasları haqqında məlumat verir, ailə ilə qarşılıqlı əlaqənin zəruriliyini vurğulayır. Mümkünsə, onlar məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin həyatının müxtəlif tərəflərini əyani şəkildə göstərməlidirlər. Valideynlərin uşaq bağçasında uşaqlarla aparılan işləri bildiyinə və başa düşdüynə inam onlardan bu işi davam etdirməyi və birləşdirməyi tələb etmək üçün əsasdır.

2.1. Məktəbəqədər müəssisənin ailə ilə uğurlu işləməsi üçün şərtlər

Məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin ailə ilə işinin səmərəli nəticə verməsi, onun pedaqoji mədəniyyətinin səviyyəsinin yüksəldilməsi və uşaqların tərbiyəsində vəhdət yaradılması üçün bu işin məqsədyönlü, sistemli şəkildə aparılması zəruridir;

Ailə ilə işdə məqsədyönlülük o deməkdir ki, istənilən tədbir - söhbət, reportaj, valideynlər üçün nəzərdə tutulmuş stend konkret məqsədə çatmağa yönəlməlidir. Məsələn: stenddə "Uşağı yazda necə geyinmək olar" mövzusunda məsləhətlər yerləşdirilib.

Ailə ilə planlı və sistemli iş onun davamlılığını, ardıcıl mürəkkəbləşməsini və problemlərin əhatə dairəsinin genişlənməsini, uşağın şəxsiyyətinin formalaşmasına onun hərtərəfli inkişafı prosesi kimi kompleks yanaşmanı, əxlaqi, əmək, estetik fiziki tərbiyə və zehni fəaliyyətlərin vəhdətini və qarşılıqlı əlaqəsini nəzərdə tutur.

Valideynlərin pedaqoji təhsili konkret olduqda ən təsirli olur. Pedaqoqlar valideynlərə hesabatlarda, mühazirələrdə, söhbətlərdə və məsləhətlərdə müəyyən edilmiş ümumi nəzəri və metodoloji müddəaları ailənin necə tətbiq etməli olduğunu başa düşməyə kömək edirlər. Valideynlərə məsləhət və tövsiyələr vermək üçün pedaqoq hər bir uşağın yaş və fərdi xüsusiyyətlərini, ailələrdəki həyat şəraitini və tərbiyəsini yaxşı bilməlidir. Ortaq cəhətləri olan bir qrup valideynlə söhbətlər (məsələn, ailədə bir uşağın olması), tərbiyəçilərin atalarla, nənə və babalarla görüşləri-söhbətləri özünü doğruldur; uşaqlarını tək böyüdən anaları ayrı-ayrılıqda toplayır. Valideynlərin imkanlarını, şəraitini, pedaqoji mədəniyyət səviyyəsini nəzərə alaraq ailəyə ümumi tələbləri və tövsiyələri dəqiqləşdirmək, şagirdlərin ailələrinə diferensial şəkildə yanaşmaq uşaq bağçasının uğurlu fəaliyyətinin şərtlərindən biridir.

Məktəbəqədər işçilər və valideynlər arasındakı münasibətlərin təbiəti də eyni dərəcədə vacibdir. Bu münasibətlər mehriban olmalıdır. Onlar uşaqların hərtərəfli inkişafında ailənin və məktəbəqədər müəssisənin maraqlarının üst-üstə düşməsinə əsaslanır. Valideynlər müəllimdə övladının taleyi ilə şəxsən maraqlanan bir insan görürsə, ona dost və yaxın adam kimi yanaşır, ona inam və hörmətlə yanaşır. Valideynlər müəllimi savadlı mütəxəssis, mədəniyyətli, nəzakətli, xeyirxah, incə bir insan kimi görsələr, onun nüfuzu daha da yüksəlir.

Məhz buna görə də valideynlərə münasibətdə nəzakətsizlik tərbiyəçi tərəfindən qəbul edilməzdir. Müəllim və valideynlər arasındakı yüksək münasibət mədəniyyəti uşaq tərbiyəsinin çətin işində qarşılıqlı anlaşma və birlik yaratmaq üçün münbit zəmin yaradır. Bunlar məktəbəqədər müəssisənin ailə ilə uğurlu işinə kömək edən şərtlərdir.

3. Valdeyinlərlə iş

Uşaqların ilk müəllimi məhz valideynlərdir və onlara kömək məqsədilə məktəbəqədər təhsil müəssisələri yaradılır. Ailə təhsilinin prioritetinin tanınması ailə ilə uşaq bağçası arasında fərqli münasibət, yəni əməkdaşlıq, qarşılıqlı əlaqə və etibar tələb edir. Ailənin unikal təhsil imkanları həm də onunla müəyyən edilir ki, valideynlər öz övladlarını, vəzifələrini, maraqlarının unikallığını hamıdan yaxşı bilirlər. Hər bir ana və hər bir ata övladını yaxşı və xoşbəxt bir insan kimi görmək istəyir. Buna o halda nail olmaq olar ki, valideynlərin tərbiyəvi söyləri maarif sistemində çalışanların söyləri ilə üst-üstə düşsün.

Məktəbəqədər tərbiyənin konsepsiyasında deyilir ki, məktəbəqədər tərbiyə müəssisəsi ailənin xronoloji davamçısıdır. Müasir tərbiyə işi ailənin öyrənmə metodunu, ailəyə bələd olmağın yollarını tapmalıdır. Nəticədə uşaq-valideyn məhəbbəti, digər tərəfdən tərbiyəçinin diqqəti sayəsində cəmiyyətin fəal üzvünə çevrilir. Çünki onun pedaqoji təhsili var. Məhz buna görə də məktəbəqədər təhsil müəssisələri daim ailə ilə ünsiyyət qurmalı, birgə çalışmalıdır.

Dünya statistikasına əmin edirik ki, müasir ailə təhsili lazım olduğu qədər effektiv və tam hüquqlu deyil. Məktəbəqədər təhsil müəssisəsi tərəfindən həyata keçirilən valideynlərin psixoloji və pedaqoji təhsili məqsədyönlüdür.

Qapalı uşaq bağçası çərçivəsində valideyn-müəllim münasibətlərinin yeni formalarına keçmək mümkün deyil: o, açıq sistemə çevrilməlidir. Xarici və yerli tədqiqatların nəticələri məktəbəqədər müəssisənin açıqlığını, o cümlədən "daxili açıqlıq" və "xarici açıqlıq" kimi xarakterizə etməyə imkan verir.

"Uşaq bağçasının daxilə açıqlığı" valideynlərin bağçanın tədris prosesinə cəlb edilməsidir. Valideynlər və ailə üzvləri məktəbəqədər müəssisədə uşaqların həyatını əhəmiyyətli dərəcədə şəxələndirə, təhsil işinə töhfə verə bilər. Bu, hər bir ailənin ödəyə biləcəyi epizodik bir hadisə ola bilər. Bəzi valideynlər ekskursiya, ən yaxın meşəyə, çaya səyahət təşkil etməkdən məmnundurlar, digərləri pedaqoji prosesi təchiz etməyə kömək edəcək, digərləri isə uşaqlara bir şey öyrədəcəklər.

"Uşaq bağçasının xaricə açıqlığı" uşaq bağçasının mikro-cəmiyyətin, onun mikrorayonunun təsirinə açıq olması, onun ərazisində yerləşən ümumtəhsil məktəbi, idman kompleksi kimi sosial qurumlarla əməkdaşlığa hazır olması deməkdir.

Məsələn, bir məktəbəqədər müəssisənin uşaqları, işçiləri, valideynlərindən ibarət bayramlarda çıxış edir, məktəbəqədər təhsil müəssisəsi öz şagirdlərinin əsərlərini uşaq yaradıcılıq sərgilərində nümayiş etdirir.

4. Valideynlərin məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin fəaliyyətinə cəlb edilməsi üzrə işin səmərəliliyinin meyarları bunlardır:

- valideynlərin pedaqoji mədəniyyət səviyyəsinin artırılması;
- məktəbəqədər təhsil müəssisəsində keçirilən tədbirlərdə valideynlərin iştirakı;
- valideynlərin məktəbəqədər təhsil müəssisəsinin həyatında fəal iştirakı və uşaqlarının inkişafına və təhsilinə marağın artırılması;
- valideynlər tərəfindən məktəbəqədər yaşlı uşaqların tərbiyəsi və təhsilində zəruri praktiki bacarıq və vərdişlərin mənimsənilməsi;
- təhsil prosesinin planlaşdırılmasında valideynlərin iştirakı;
- uşaq bağçasının fəaliyyəti ilə bağlı valideynlərin mövqeyində dəyişiklik.

Valideyn məktəbəqədər dövrdən elə tərbiyə edilməlidir ki, təhsildə ümidi boşa çıxmasın. Belə olarsa, o özünü təsdiq etmə mümkünlüyündən məhrum olur. Uşağın tərbiyəsi ilə məşğul olmamaq valideynlərin çox vaxt uşağa əxlaqi və mənəvi mədəniyyət effekti çatdırma bilməmələri

ilə nəticələnir. Pedaqoji mədəniyyətin aşağı olması, valideynlərə tərbiyəvi potensialdan istifadə etməyə imkan vermir.

Valideynlər müəllimin uşağa yaxşı münasibətindən əmin olmalıdırlar. Valideynlərin müəllimə inamı müəllimin təcrübəsinə, biliyinə, təhsil məsələlərində səriştəsinə hörmətdən, ən əsası isə şəxsi keyfiyyətlərinə (qayğıkeşlik, insanlara diqqət, mehribanlıq, həssaslıq) inamdan ibarətdir. Qrupda real pedaqoji proseslə tanış olan valideynlər müəllimin ən uğurlu üsullarını mənimsəyir, evdə təhsilin məzmununu zənginləşdirir.

Məktəbəqədər təhsil müəssisəsi ilə ailə arasında qarşılıqlı əlaqənin bütün forma və növlərinin əsas məqsədi uşaqlar, valideynlər və müəllimlər arasında etibarlı münasibətlər qurmaq, onları bir komandada birləşdirmək, problemlərini bir-biri ilə bölüşmək və birlikdə həll etmək ehtiyacını tərbiyə etməkdir.

5. Müasir valideynlərin şərti təsnifatı

1. Passiv valideyn – daxili mövqeyə uyğundur, işdə çox məşğul olan valideynlərdir, onlar üçün uşaq bağçası sadəcə həyatı əhəmiyyət kəsb edir" Sən pedaqoqsan, uşağı müşahidə edirsən, bu sənin işindir və mənə ehtiyac yoxdur". Müəllimin vəzifəsi qondarma "ev tapşırığı" təşkil etmək, planlaşdırılan tədbirləri əvvəlcədən elan etməkdir (məsələn, əyləncəli başlanğıclar və ya iməcilik haqqında)

2. Problemlərdən qaçan - Mütəxəssislər uşağın vəziyyəti ilə bağlı xüsusi klinikalara müraciət etməyi məsləhət görsələr belə valideyn onunla və onun uşağı ilə bağlı hər şeyin qaydasında olduğunu düşünür. Bu cür valideyn bəzi hallarda uşaq üçün kömək edə biləcək çox vacib tibbi məlumatları mütəxəssislərdən gizlədir. Məsləhətlər vermək, pedaqoji biliyini artırmaq, problemləri həll etməsi üçün köməklik göstərmək.

3. Narazı valideyn - tərbiyəçilərin öz uşağına münasibətdə hərəkətlərini daim tənqid edən, bəzən yuxarı instansiyalarda araşdırma tələb edən valideyndir. Müəllimin vəzifəsi burda daim ailə ilə əlaqə saxlamaq, səmimi ünsiyyət yaratmaq və onların güvənini qazanmaqdır.

4. Təkəbbürlü intellektual - tərbiyəçinin, mütəxəssisin fikrindən öz fikrini daha vacib hesab edən valideyndir. O, tərbiyəçiyə mənfi təsir göstərir, açıq münaqişəyə gedir, uşağa dair lazımı tövsiyələri yerinə yetirmir. Belə hallarda valideynlə daha rəsmi şəraitin yaradılması ilə neytrallaşdırıla bilər, bu zaman tövsiyələr verən mütəxəssisin əhəmiyyəti və rolu daha aydın olur.

5. Valideyn liderdir - valideynlər təhsil prosesində iştirak edə biləcək liderlərdir, uşaq müəssisəsinin hər hansı bir işinin dəyərini görürlər. Daha çox işləməyən analardır. Müəllimin vəzifəsi bu valideyn qrupundan valideyn komitələrinin üzvü və tərbiyəçilərin fəal köməkçiləri olacaq enerjili anaları ayırmaqdır. Valideyn iclaslarının hazırlanmasında, bayramların, müsabiqələrin, sərgilərin keçirilməsində və s. zamanı tərbiyəçi bu valideyn qrupuna arxalanmalıdır.

6. Valideyn icraçıdır – rahat iş qrafiki olan valideynlər, işsiz nənə və babalardır. Əhəmiyyətli motivasiya şərti ilə iştirak edin. Müəllimin vəzifəsi bu valideyn qrupunun qarşısını almaqdır. pedaqoji bacarıqlarını aktivləşdirsinlər, uşaq bağçasının işinə cəlb etsinlər.

6. Müəllim və valideynlər arasında qarşılıqlı əlaqə prinsipləri:

- Dost ünsiyyət tərz
- Fərdi yanaşma
- Mentorluq deyil, əməkdaşlıq
- Diqqətli hazırlıq
- Dinamizm

Əməkdaşlıq, qarşılıqlı əlaqə nədir? - sözün geniş mənasında bu, insanlar arasında əlaqələrin inkişafının çoxşaxəli prosesidir.

Müəllimlər tərəfindən hər bir şagirdin ailə tərbiyəsi şərtlərini bilmək və nəzərə almaq lazımdır.

Valideynlər tərəfindən uşaq bağçasında təhsil şəraitini bilmək və nəzərə almaq lazımdır.

Effektiv qarşılıqlı əlaqə yalnız valideynlər və müəllimlərin əlaqə saxlamaq və etibarlı münasibətlər qurmaq üçün qarşılıqlı istəyi ilə baş verir. Amma bu heç də həmişə nəticə vermir, çünki bəzi valideynlər passiv, övladına biganə yanaşır, bəzi valideynlər tərbiyəçidən gələn məlumatları aqressiv şəkildə qəbul edir, bəzi valideynlər məşğulluğa istinad edərək əlaqə qurmaq istəmir, həm valideynlər, həm də tərbiyəçilər vaxt çatışmazlığından əziyyət çəkirlər.

Buna görə də müəllimin vəzifəsi təkcə kommunikativ mədəniyyətin əsaslarını mənimsəmək deyil, həm də valideyn-uşaq münasibətlərini uyğunlaşdırmaq, şagirdlərin ailələri ilə tərəfdaşlıq qurmaq, ümumi maraqlar və emosional dəstək mühiti yaratmaq bacarığını əhatə edir.

Problemlə vəziyyətlərin yaranmasının qarşısının alınmasında mühüm məqam müəllimlə valideynlər arasında şəxsi əlaqənin qurulması, uşağın gününü necə keçirməsi, nə öyrənməsi, hansı uğurlara imza atması barədə valideynlərə hər gün məlumat verilməsidir.

Müəllimin valideynlərə ötürdüyü mənfə məlumatlar həm onlar arasında əməkdaşlığın başlanğıcı, həm də uzun sürən münaqişənin başlanğıcı ola bilər.

Müəllimlə valideyn arasında münasibətlərin inkişafı bir çox cəhətdən müəllimin informasiyanı təqdim etmə formasından, tərzindən və üslubundan asılıdır.

7. Uşaq haqqında mənfə məlumatların valideynlərə çatdırılması üsulları:

• Mənfə məlumatlar valideynlə şəxsən bildirilməlidir. • Valideynlərlə söhbətdə əsas diqqəti ittihamlara deyil, problemin həlli yollarının birgə axtarışına yönəldin. • "Sandviç" texnikasından istifadə edin.

Sandviç texnikasının əsas prinsipləri:

Salamlama Texnologiyası "3 müsbət qayda" (gülümsəmə, ad, kompliment)

Söhbətin birinci hissəsi mənfi məlumatı qəbul etmək üçün emosional fon hazırlayır, yəni uşaq haqqında yaxşı məlumat pis məlumatdan (komplimentdən) əvvəl olmalıdır.

İkinci hissədə mənfi məlumatların özü bildirilir

(müəllim uşağın hərəkətindən yaranan hissələrini şifahi şəkildə təsvir edir, uşağın davranışı danışılır, lakin uşağın şəxsiyyəti barəsində heç nə deyilmir)

Üçüncü hissə uşağın güclü tərəflərini müəyyən etməklə problemin konstruktiv həllini tapmağı əhatə edir. Valideyn başa düşməlidir ki, sizi həqiqətən uşağın problemi narahat edir və siz uşağa bu problemi aradan qaldırmağa kömək etmək istəyirsiniz.

8. Valideynlərlə işin effektivliyinin təminatçısı bunlardır:

- Faktları aydın ifadə etmək, öz ifadələrini mübahisələndirmək bacarığı, bununla əlaqədar nitq üzərində əvvəlcədən düşünmək arzuolunandır.
- Danışiq ifadələrindən qaçın, düzgün danışın.
- Ən vacib fikri bir neçə dəfə yeni formada təkrarlayın.
- Söhbətin sonunu çox diqqətlə hazırlayın, çünki son məlumatı valideynlər ən aydın şəkildə xatırlayacaqlar.
- Valideynlərlə işləməyi həmfikir insanlarla işləmək kimi qurmaq ("valideyn – düşmən, rəqib" əvəzinə).
- Uşağa və valideynlərə qarşı mehriban münasibət (müəllimin ittiham mövqeyi əvəzinə).
- Müəllimin uşağın probleminin həllinə marağı (formal ünsiyyət əvəzinə, "göstəriş üçün").
- Effektiv ünsiyyət üsul və üsullarından istifadə.
- Valideynlərlə işin sistemli olması (spontan, "birdəfəlik" tədbirlər əvəzinə).